

FØROYAR Í DAG

Ritstjórar: W. HEINESEN og HEDIN BRÚ

Málspilla — siðaspilla.

Fyri einum tveimum árum síðani skrivaði Jákup Dahl próstur ein av okkara bestu málmonnum og ærligastu málvinum — eina blaðgrein, har hann kærði seg um tað ringa føroyska mál, ið blaðini høvdu, og visti á, hvussu siðaspillandi hetta málbrúkið var her heima yvirhøvið. Í »Dagblaðnum« 9. í h. m. klagar ein annar Føroyingur — føroyskt mál hevur eisini honum nógv at takka — Jóannes Patursson, yvir tey vánaliga livi- og vakstrarlíkindir, tað føroyska málið hevur her heima, og ræður til at lægtin-gið ger nakað munagott til frama fyri málið.

Hetta roynir »Dimmalætting« at sláa upp í glens (»ein gamal maður í Kirkjubø«). Tó, hver tann, sum yvirhøvið tímur at hugsa eitt sindur, má viðganga, at teir menn, ið kæra seg um málmissrøkt í okkara døgum, hava so syrgjuliga rætt.

Tey árin, tá ið tjóðskaparræslan tók seg upp her heima, vóru teir menn, ið nýttu føroyskt mál uppá prent ella í almennari talu, ógvuliga vanligir við tí, teir skrivaðu og segdu. Teir umfóru tungumálið við røkisskapi, ja, handfóru tað sum ein halgidóm. Teir høvdu størstu virðing fyri øllum málsligum fólkafeinum og royndu at leggja seg eftir tí gamla mergjaða og klóka málbrúkinum.

Tó-hetta færdi við sær, at tað kom at verða ein avgjörður munur á tí skrivaða tungumáliqum og tí, sum varð nýtt í dagligari talu, mann og mann imillum. Eitt málsligt *ideal* myndaði seg, ikki altíð líka væl skikkað til »praktiska« nýtslu, men tó soleiðis háttað, at tað hevði líkindir til at bota um dagligtalu og so liðandi gera hana reinføroyskari. Tað skrivaða føroyska málið er síðani tá rættuliga nógv batnað. Tað hevur mist nakað av sínum hátíðardámi, men afturfyri vunni í smidligheit og kimiligheit.

Tað málsliga iðialið, ið t. d. Føringafelagstíðin hevði, bygd í nógvum ferð á forn málið, meðan tað málið, ið nú verður nýtt, meira byggir á tað livandi talumálið. Tað er soleiðis nú, at skrivandi Føroyingar, um teir annars hava málanis, kunnu nýta føroyskt tungumál í øllum ferð. Tað gjærdi Føringafelags-tíðin sjálvandi eisini! men málið, ið tá varð nýtt, var heldur stívt og liðaleyst bókamál. Tað var eitt tungt amboð t. d. til blaðskrivning. Tað er tað ikki nú longur.

Men júst tí er tað føroyska málið við at koma í trupulleika, sum kann verða ein nýggjur vandi. Tað skrivaða málið er á veg til at verða *fótaðrad*. Virðingin fyri tí dygdargóða er ikki livandi longur. Vit hava lyndi til at tvagla málið, ikki bert viðvíkjandi stavseting — tað hevur nú minni at týða — men eisini tá talan er um orðatílfar og málskipan.

Fyri ein stóran part hava blaðini skyld í hesari málspillu. Tað óhøvíska og neituta orðalag, ið har verður nýtt, avlagar okkara málkenslu. Tað er nú so, at sjávt tað besta og mest mergjaða føroyska mál verður mest sum týðningarleyst fyri allan mentunarframburð, um tað, ið skrivað verður á hesum máli, verður hildið á einum so lágu stigi, at tað betri var óskrivað.

Vit nýta ikki at fara langt fyri at finna eitt dømi; tað stendur í sama nummari av »Dagblaðnum« sum J. Paturssonar omannevnda grein og eitur »Hvat er lægsta stigið?« Tá ið greinskrivarin endar hesa stásgrein sína við spurninginum: Hvat er lægsta stig í mannalagnuni? — so eigir hann at fáa at vita, at hetta lægsta stigið t. d. kann vera tað, at nýta sitt móður-mál til í almennum bláð til til-tiggja ein landa á ein ósamuligan hátt, sjávt um hesin landi er hansara móttæðumaður í politikki

— ella í hesum perspektivleysa vesala-politiska keglinum, ið tey føroysku blaðini í hesum døgum rópa góðan politikk.

Ein kann gott vera hvassur í skrivning um, hann ikki er smálur og illur í sær. At hesin kunstur heldur ikki er heilt ókendur millum Føroyingar í okkara døgum, siggja vit tibetur av og á í blaðunum. Tvey smá dømi eru greinirnar »Søgan um »Reyðhettu« (»Tingakrossur« 10.-3.) og »Sjó-dregilin« (»Tímin« 18.-3.). Hetta er stuttligt skrivað og føroyskt hugsað, hvassligt, nttan at vera ónærsligt.

Í øðrum londum hava bókmentir avgerandi týðning tá talan er um landsins málrækt. Góðar bókmentir gera málið gott. Her heima er smálgt av bókmentum nú í krigsárunum; tann einasti lesnaður, ið er falur fyri landsins fólk, er tí blaðini. Teir, ið skriva og stjóra teimum, hava tí høvuðs-ábyrgdina fyri hvussu málið verður umfarið. Einaferð kendu Føroyingar hesa ábyrgd á sær; vit siggja til dømis »Búresingur«, »Føringa-tíðindi«, »Fuglaframi«, og hvussu hesi mertaðu blaðini nú itu, ið komu fram her heima um aldamót. Tað er tíð uppá, at vit her heima taka betri partar fyri okkum. So leingi tann almenna blaðskrivningin heldur vera gott sum er, so leingi hjálpir tað litið at kæra seg um, at okkara lýsingar ella býtskort ikki eru á føroyskum máli.

Vit kunnu alsamt læra frágæra nógv av okkara gomlu orðatøkum. Ongastaðni kemur ivaleyst føroyskt fólkalyndi, føroyskur hugsunarhátur, so týðuliga og rámandi til sjónar sum har.

Her finna vit føroyskan livsvisdóm í sínum skærasta lagi. Eitt orð sum: Hann er ikki óndur, ið ilt ræðist. — Hann, ið ilt gítur, hann ilt ger. — Sjáldan er trællur í treytum góður. — Ilt er at læna

naknum manni klæði og óðum manni svørd. — Latur er hann, ið lofn lastar.

Hábærsligt og bersægið mannavit kemur til sjónar — vanligu góðlynt spóðskliga — í tiltøkum sum hesum um falska vælgerð: Engin stingur so annans mans barn í barm, at ikki fóturin hanga út. Ella hetta um siðaloysi: Fót setur engin fyri annan, utan fallkomin er sjálvur. Ella víðari um ússaligan errinskap: Mangur fæst við boga, ið ikki kan upp at toga. Ella hetta um at vera dittimundur og nasadjarvur: Mangur fer upp á tjólegg og dettur niður á langlegg. Ella um at hava stórar ætlanir út í tóman heim: Ikki eigur at smíða nøglna fyrr enn bátn.

Eisini tann óvilji til at taka við læru, lata sær siga og vita sær hógv, ið liggur til fólk, hava menn hildið eitt sindur frægd av í fyndarorðum sum: Fyrr er fult enn yvir lýtur. — Engin toyggir seg longur, enn armarnir rækka.

Orðatøk sum tey, ið her eru nevnd, lýsa eitt hugsandi sinni, sum ikki vil lata seg villa burtur, og sum eisini hevur opið eyga fyri tí beiskleiga, ið mangan sermerkir livsins lógir.

Eitt annað, ið lýsir livsvisdómin í okkara orðatøkum, er tann menniskjuligheit, ið kemur fram mangastaðni. Hesi orðatøk eru kanska tey vakrastu og djúpastu av øllum. Ein norðurlondsk, men eisini serføroysk *humanitet* skínur av teimum: Allur bati betur. Heilt er nýtt sár. Leingi stendur mannsevani til bata.

Livið, sum okkara forfedrar livdu tað, og soleiðis sum Føroyingar fyri ein part enn liva — hetta ófrættakenda, altíð torføra livið úti í hav-einseminum — hevur eisini framtal hesa sálarinnar djúpu mentan, ið er sermerkt við samkenslu manna millum — ein samkensla, sum ikki ber hjartað í muninum, men ið gongur sum ein undirstreymur í sinninum.

Brasilia.

Brasilia sum miðstøð fyri flogfaraatsóknum.

Vitjunarferð John Dills og Arnold, herstjórar, til Brasiliu, er eitt náttúrligt úrslit av fundinum millum Roosevelt og Vargas, presidentur Brasiliu, aftaná Casablanca-fundin. Hesin fundur í Natal visur best hvønn hvønn týðning Brasilia var tilætlað í krignum. Okkurt um hálvt ár er nú umliðið síðani Vargas lýsti kriggi móti Týskalandi og Italiu. Ikki var heldur at ivast í, at hann hevði alt fólkið aftanfyrir seg í hesum.

Nú er landið væl áleiðis til fulltiggjað (totalt) kriggj. Flogvøllir og havnir eru nú atkomandi fyri teir sameindu. Brasiliansk herskip og flogfær starvast nú saman við hinum sameindu í eftiransingartænastu. Nýggj skip og flogfær koma aftrat í hverjum. Hitt besta samstarv er fingið í lag millum vopnamegi U.S.A.'s og Brasiliu. Ein hermálasendi-nevnd er um at fara úr Brasiliu til Norðurafriku, og í Rio de Janeiro verður borið uppá mál um uppáttur størri tiltøk. Iméðan eru Brasiliu menn í ferð við at umskipa land sitt, ið er í 15 ferðir stæddina av Fraklandi, til eitt

Fimleikarframsýning:

Sunnudagin tann 28. í h. kl. 3½ í fimleikarhøllini. Luttakarar:

1 kvinnu- og 1 mannslið.

Atgonga: 2 kr.

tiltaksland fyri útgerð av einum hverjum lagi.

Nakrir drongir,

ið hava hug til jarðabrúk kunnu fáa pláss sum næmingar á Royndarbrúkinum í Hoyvík t. juni í ár.

Arbeidarar!

Gerist haldarar av

„Socialinum“!